ISSN 2786-7242 (Print), ISSN 2786-7250 (Online)

УДК 94 (477):316.75+008:355.48
DOI https://doi.org/10.31392/cult.alm.2026.3.17

Кізима Михайло Богданович,
аспірант кафедри теорії та історії культури
Львівського національного університету імені Івана Франка
orcid.org/0009-0008-6809-816X
mike.kizyma@gmail.com

ГЕРОЙ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНСТРУКТ: МЕМОРІАЛЬНІ ТА КОМЕМОРАТИВНІ ПРАКТИКИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Стаття присвячена комплексному міждисциплінарному дослідженню феномену героя, героїзму, практик вшанування і збереження пам'яті Героїв України. Об'єктом даного дослідження є меморіальна культура незалежної України як сукупність суспільних, інституційних, культурних процесів, що пов'язані зі збереженням і трансляцією колективної пам'яті. Предметом визначається феномен героя, героїзму, практик вшанування і збереження пам'яті захисників та героїв України в їхній еволюції від проголошення Незалежності в 1991 році до сьогодення. Теоретичною основою для роботи є напрацювання в межах міждисциплінарного напряму "memory studies" (М. Хальбвакс, Я. Ассман, А. Ассман, П. Нора), постколоніальних студій (Е. Саїд, М. Рябчук, В. Огієнко, Б. Ткачук) та "heroism studies" (Ф. Зімбардо). Для досягнення мети застосовано історико-генетичний, порівняльно-історичний, описовий, аналітичний метод, а також міждисциплінарний синтез. Автор простежує еволюцію образу героя від античної моделі через модерні концепції Т. Карлайла та Дж. Кемпбелла, радянську деформацію культурної пам'яті та примусову героїзацію обраних постатей, аксіологічну невизначеність перших років Незалежності до сучасних українських комеморативних практик. Особлива увага приділена ролі українського громадянського суспільства й організацій у збереженні правдивої пам'яті в умовах державної інертності, переломному значенню Революції гідності 2013–2014 років для формування новітнього, близького й зрозумілого образу героя, а також розбудові меморіальної інфраструктури, від меморіалу Героїв Небесної Сотні у Львові до Національного військового меморіального кладовища та Пантеону видатних українців, в умовах повномасштабної російсько-української війни. Наукова новизна полягає в комплексному поєднанні теоретико-філософського виміру поняття «герой» з емпіричним аналізом українських комеморативних практик у період активного збройного конфлікту, що є нестандартним об'єктом дослідження у світовій науці. Зроблено висновок, що збереження пам'яті про героїв є не лише моральним обов'язком, а й стратегічним державотворчим завданням, від виконання якого залежать консолідація нації та формування ціннісних орієнтирів прийдешніх поколінь. Результати дослідження можуть слугувати аналітичним підґрунтям для формування державної меморіальної політики та розбудови меморіальної інфраструктури.

Ключові слова: герой, героїзм, культурна пам'ять, колективна пам'ять, меморіальні практики, комеморація, національна ідентичність, Революція гідності, російсько-українська війна, постколоніальні студії.

Kizyma Mykhailo,
Postgraduate Student at the Department of Theory and History of Culture
Ivan Franko National University of Lviv
orcid.org/0009-0008-6809-816X
mike.kizyma@gmail.com

© Кізима М. Б., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

THE HERO AS SOCIOCULTURAL CONSTRUCT: MEMORIAL AND COMMEMORATIVE PRACTICES IN INDEPENDENT UKRAINE

The article presents a comprehensive interdisciplinary study of the phenomenon of the hero, heroism, and the practices of commemorating and preserving the memory of Ukraine's heroes. The object of the study is the memorial culture of independent Ukraine as a set of social, institutional, and cultural processes related to the preservation and transmission of collective memory, while the subject is the phenomenon of the hero, heroism, and the practices of honoring and preserving the memory of Ukraine's defenders and heroes in their evolution from the proclamation of independence in 1991 to the present. The theoretical foundation of the work draws on the interdisciplinary field of "memory studies" (M. Halbwachs, J. Assmann, A. Assmann, P. Nora), postcolonial studies (E. Said, M. Riabchuk, V. Ohiienko, B. Tkachuk), and "heroism studies" (P. Zimbardo). To achieve the research aim, historical-genetic, comparative-historical, descriptive, and analytical methods were applied, together with interdisciplinary synthesis. The author traces the evolution of the hero image from the ancient model through the modern concepts of T. Carlyle and J. Campbell, the Soviet distortion of cultural memory and the forced heroization of selected figures, the axiological uncertainty of the early years of independence, to contemporary Ukrainian commemorative practices. Attention is given to the role of civil society and public organizations in preserving authentic memories amid state inertia, the pivotal significance of the Revolution of Dignity of 2013–2014 in shaping a new, close and comprehensible image of the hero, and the development of memorial infrastructure, like from the Heavenly Hundred Memorial in Lviv to the National Military Memorial Cemetery and the planned Pantheon of Distinguished Ukrainians, amid the full-scale Russian-Ukrainian war. The scientific novelty lies in the comprehensive combination of the theoretical-philosophical dimension of the concept of "hero" with an empirical analysis of Ukrainian commemorative practices during an active armed conflict, which remains a rare object of study in world scholarship. The article concludes that preserving the memory of heroes is not only a moral duty but a strategic nation-building task, upon which the consolidation of the nation and the formation of value orientations for future generations depend. The results of the study may serve as an analytical basis for shaping state memorial policy and developing memorial infrastructure.

Key words: hero, heroism, cultural memory, collective memory, memorial practices, commemoration, national identity, Revolution of Dignity, Russian Ukrainian war, postcolonial studies.

Постановка проблеми. Людський рід від початків свого усвідомленого існування підвладний бажанню подолати власний неминучий факт смерті, але біологічна природа людини невідворотно фіксує її перебування в циклі народження та згасання. Єдиним відомим нині способом увіковічнення індивідів, спільнот і держав у просторі людського буття та історії залишаються писемні і усні джерела, матеріальні артефакти, культурна пам'ять та її втілення, створюючи інформаційний вимір буття (Шершова, Чайка, 2024). Вони зберігають образи минувшини, дають змогу наступним поколінням осмислити їх. Таким чином зниклі постаті з'являються з минулого, набувають повчального виміру, стають маніфестаціями чеснот і вчинків. Саме забуття стає остаточною загибеллю для людини, де вона зникає не лише біологічно, а й інформаційно.

Суспільства та держави є об'єктивно зацікавленими у становленні власної легітимації, збереженні, продовженні культурної спадкоємності та трансляції системи цінностей наступним поколінням. Кризові історичні періоди стають особливими імпульсами, що актуалізують проблематику меморіальних практик, сприяють пошуку, верифікації, оновленню ціннісної опори, оглядаючи досвід попередніх поколінь. У цьому контексті постать та ніша «Героя» набувають різнопланових вимірів: хтось здобуває загальнонаціональне визнання, коли інші зберігаються в пам'яті окремих родин і громад, але й одні, й інші є рівнозначно важливими для формування колективної ідентичності.

Збереження пам'яті про героїв є одним з основних завдань функціонального суспільства, яке переживає досвід збройного конфлікту. Для України, яка із 2014 р. переживає різні стадії протистояння з Росією за власний суверенітет, територіальну цілісність, важливість вшанування пам'яті захисників має характер морального та державотворчого значення. Поряд із рефлексією трагедії бойових дій і втрат постає питання збереження імен, подвигів і особистих історій загиблих у потоці часу. Саме сьогодні закладається фундамент, найповніша база знань про теперішнє, де вибудовується основа

національної ідентичності для прийдешніх поколінь.

Україна сьогодення перебуває на етапі генерації нових практик пам'яті, що включає спектр від офіційних державних церемоній до локальних громадських ініціатив. Первинний досвід переживання та рефлексії конфлікту є одним із визначальних факторів для суспільства в конструкції образу героя та його трансляції в культурному просторі. Новітня цифрова епоха дає принципові нові методики та засоби для документування та збереження пам'яті, але водночас зростають ризики спотворень і маніпуляцій в епосі постправди.

Дослідження проблематики вшанування героїв України є актуальним у науковому та суспільному вимірах, оскільки впливає на факт консолідації української нації, формування її ціннісних орієнтирів, відчуття приналежності, особливо в умовах активного та тривалого збройного протистояння.

Наукове осмислення кластеру збереження пам'яті про героїв базується на теоретичному фундаменті, який напрацьовано в міждисциплінарному напрямі "Memory Studies", формування якого припало на другу половину XX ст. Базою цього є напрацювання М. Хальбвакса, у якого індивідуальне переплітається із суспільним, бо пронизане мовою та символами, а сама пам'ять має соціальний характер, де обставини, спогади, культура визначають, відтворюють та передають досвід іншим (Halbwachs, 1992).

Наукова спадщина Я. Ассмана пов'язана із цією темою, оскільки його праця «Культурна пам'ять» (1992 р.) запровадила розрізнення між комунікативною і культурною пам'яттю, де остання має фіксований, формалізований та інституціоналізований характер, що базується на символічних образах, має зв'язок із знаковими подіями та системні форми збереження пам'яті (Assmann, 2011).

Французький історик П. Нора виводить концепцію підтримуваних центрів колективної ідентичності, «місць пам'яті», що охоплює вимір від матеріальних об'єктів до символічних конструкцій, що запобігають остаточному забуттю про визначені події, людей тощо. Вони органічно виникають у місцях, коли наочне, пережите, перестає бути частиною повсякдення та стає чимось, що потребує реконструкції в інтелектуальному вимірі, перетворюючись на частину історико-культурної спадщини (Nora, 1996–1998).

А. Ассман розвиває концепцію та зазначає, що визначні місця отримують свій статус завдяки зусиллям окремої групи людей, які працюють над конструюванням цього. У цих місцях пам'яті формуються культурні наративи, «аура» автентики, відбувається рефлексія заради створення майбутнього з урахуванням досвіду минулого (Assmann, 2011).

Сучасні дослідження пам'яті базуються навколо практик комеморативного характеру, заходів зберігання, закріплення та трансляції значущих споминів про минуле та їх відповідне вшанування. В українському сучасному контексті значну вагу та поширення мають мілітарні комеморації, з огляду на актуальність активної фази боротьби за існування української держави. Прикладом актуального дослідження та дискусії в науковій сфері є діяльність О. Михайлової, О. Литвиненко та В. Потапенко, співробітників Національного інституту стратегічних досліджень України, та їхньої спільної роботи щодо аналізу актуальних і перспективних підходів меморіальної політики в питаннях увічнення героїзму українських захисників. Вони досліджують питання феномену Невідомого Солдата та створення меморіалів, розглядають досвід Арлінгтонського кладовища (США) і Австралійського воєнного меморіалу, пропонують урахувати це під час формування сучасної державної політики щодо вшанування героїв (Михайлова та ін., 2023).

Українське наукове середовище від початків Незалежності досліджує якоюсь мірою питання вшанування героїв та історичної пам'яті. Актуальним залишається доробок В. Масненка про історичну пам'ять як основу формування національної свідомості, зокрема встановлений факт, що український історичний досвід має загальноєвропейські тенденції та традиції, хоч варто враховувати підімперські та постімперські моменти (Масненко, 2002). Теоретичну роботу провела також А. Киридон, опрацьовуючи проблематику студій пам'яті в сучасній гуманітаристиці, розглядала зародження західного канону студій пам'яті, дискурс руху пам'яті в 1990–2000-х рр. та зробила загальний огляд студій пам'яті в Україні (Киридон, 2017).

Від 2014 р. меморіальна практика зазнає змін, зокрема, завдяки свідомому відходу

від імперського, радянського та СНД-шного бачення колективної пам'яті, відбувається перехідний період, що форсовано прогресує після 2022 р., початку повномасштабної війни з РФ. Тематика збереження пам'яті, вшанування в Україні отримала належний огляд у науковому середовищі, відбувається дискурс актуальних і перспективних підходів вшанування українських захисників, а спектр ініціатив і досліджень: академічних, культурно-соціальних, документальних, охоплює збір свідчень, архівування дописів із соціальних мереж, фіксацію та переосмислення зруйнованої спадщини. Комеморація є багатогранною системою практик, які дозволяють підтримати зв'язок поколінь та залучити досвід минулого для розвитку майбутнього.

Цікавим явищем є створення віртуальних меморіалів пам'яті, локальних ініціатив, прикладом яких є віртуальний меморіал «шевченківців», членів спільноти КНУ ім. Т. Шевченка, що загинули в боротьбі за Україну від 2014 р., дані про який систематизувала Т. Василик (Василик, 2022).

Прикладом аналітичного та критичного підходу до питань пам'яті є наукова діяльність Б. Ткачук, яка досліджує репрезентацію культурної пам'яті у процесі збереження ідентичності, вивчає українську культурну пам'ять крізь призму постколоніальної теорії. Її напрацювання підтверджують, що постколоніальне переосмислення культурної пам'яті є не лише академічним завданням, а й запорукою збереження національної ідентичності в умовах зовнішнього тиску (Ткачук, 2019; Ткачук, 2024).

Актуальність вшанування героїв, збереження та вшанування пам'яті є надзвичайно значною як в суспільному просторі, так і в науковому, зважаючи на екзистенційний контекст повномасштабної війни зараз. Кількість свідчень, матеріалів зростає щоденно, тому дана стаття охоплює лише невеликий фрагмент і подає власний аналіз і рефлексію на дану тему.

Наукова новизна статті є в комплексному міждисциплінарному дослідженні феномену героя, практик збереження пам'яті захисників України, що охоплює період від встановлення Незалежності в 1991 р. й до сьогодення, повномасштабної російсько-української війни. Дана стаття містить синтез теоретико-філософського виміру «героя», аналіз радянського підходу щодо культурної пам'яті та його постколоніальне осмислення, огляд сучасних державних і суспільних комеморативних практик. У матеріалі осмислено важливість Революції гідності як переломного моменту тлумачення образу героя в українському суспільстві, проведено аналіз меморіальних ініціатив як утілення концепції П. Нора, «місць пам'яті» у сучасному українському контексті.

Метою статті є комплексне дослідження феномену вшанування, збереження пам'яті про українських героїв в історико-теоретичному та практичному вимірах. Робота спирається на міждисциплінарний підхід, поєднує надбання "memory studies", досліджень у рамках філософії, культурології, історії, а також намагання осмислити вимір героя, героїчного, як динамічних соціокультурних конструктів, простежити еволюцію меморіальних і комеморативних практик у радянський період і в епоху Незалежності, сьогодення, з'ясувати характерні маркери, що регламентують збереження пам'яті в умовах тривалого збройного конфлікту.

Для досягнення мети виконано такі завдання: 1) проведено аналіз наукових підходів до визначення феномену героя, героїзації; 2) досліджено практики державних і громадських інституцій, їхній внесок у формування та вшанування героїв; 3) осмислено моменти колективної та культурної пам'яті у формуванні національної ідентичності; 4) виконано рефлексію щодо різних моделей меморіальної політики та їхніх перспектив в Україні.

Методи дослідження. Дане дослідження базується на міждисциплінарному підході, інтегрує методологію історичної науки, філософії, культурології, соціології та психології. Для досягнення мети було застосовано такі методи: 1) історико-генетичний, для простеження еволюції образу героя та меморіальних практик від радянської епохи через роки незалежності до сьогодення; 2) порівняльно-історичний метод, для зіставлення радянської моделі конструювання та вшанування культу героїв із сучасними українськими комеморативними практиками; 3) описовий і аналітичний методи, для характеристики ініціатив із вшанування пам'яті, меморіальних об'єктів, інституційних механізмів; 4) міждисциплінарний синтез, для поєднання здобутків "memory studies", постколоніальних студій з емпіричним матеріалом українського контексту.

Виклад основного матеріалу

Феномен героя: теоретико-філософський вимір. Поняття «герой» з'явилось ще в часи зародження людської цивілізації, тому протягом історичного поступу стало частиною міждисциплінарного дослідження в рамках філософії, соціології, психології, культурології та історії. Семантично термін походить із давньогрецької мови, а саме від "ἥρως" ("hḗrōs"), що тлумачиться як «кращий серед смертних», «напівбог», персона, яка наділена здібностями, що перевершують звичайних людей. Ця антична модель, хоч зазнала подальших впливів і переосмислень, залишається фундаментом для наукової та суспільної рефлексії.

У модерні часи осмислення феномену героя пов'язане з діяльністю Т. Карлайла та його книгою «Герої, поклоніння героям та героїчне в історії», виданою в 1841 р. Він описує шлях героя на основі видатних історичних особистостей, що завдяки власному лідерству змогли об'єднати навколо себе людей, демонструючи спектр героїзму, не тільки пов'язаний із військовою тематикою, що об'єднується навколо постаті-концепції героя (Carlyle, 1841). У міфологічній, антропологічно-психологічній призмі діє Дж. Кемпбелл із працею «Герой з Тисячу Облич», виданою в 1949 р. Автор працює з надбанням К.Г. Юнґа, оглядає героїчні історії та міфи народів Землі, встановлює характерний патерн епосу, а саме «шлях героя», що для різних культур є психологічною опорою для людського індивіда під час життєвих поневірянь (Campbell, 1949).

У контексті соціології феномен постаті героя є конструкцією, яка виявляється на рівні стосунків індивід – суспільство. Ф. Зімбардо, американський психолог, визначає героїзм як учинення людиною акту, прийняття ризику заради суспільного блага, коли інші залишаються відстороненими через страх втрати чогось, що може порушити «нормальність». У західному науковому просторі тематика героїзму знаходить своє місце в "heroism science", однойменному журналі та напрямі, завданнями яких є висвітлення героїзму, героїчного лідерства та повсякденної моральної мужності, що досліджуються в міждисциплінарній сфері, зачіпають питання шляху героя, альтруїзму, внутрішньої стійкості та трансформацій (Franco et al., 2011).

У науковому просторі окремо досліджується також процес героїзації, тобто коли постать героя вибудовується та починає отримувати своє визначне місце в суспільній свідомості. Цей процес варто розділити на декілька стадій, а саме: первинне означення факту героя та його вчинку, наповнення конотаціями, закріплення в культурних практиках, а також момент дегероїзації – критичний момент осмислення образу, який веде до його переоцінки чи позбавлення відповідного статусу. Феномен героїзму існує на перетині персонального досвіду, колективного резонансу та проєкції в суспільстві.

У контексті української науки проблематика героя та героїчного є особливо актуальною від початку Революції гідності й етапів гібридної війни, яка стала повномасштабною із 2022 р. Відбувається аналіз феномену героїзму, з мотивами самопожертви заради власної країни, що показує різні підходи та бачення цього, демонструє, що герой – це не є щось застигле у просторі та часі, а таки динамічна конструкція, сенс якої вкладається суспільством відповідно до досвіду, цінностей, а також контексту нації, в якій відбувається дослідження.

Меморіальні та комеморативні практики вшанування героїв в Україні. Факт відновлення Україною власної суверенності та незалежності в 1991 р. став відправною точкою переосмислення власної історії та цінностей. Звільнившись від радянської окупації, молода державність отримала чимало аксіологічних викликів, зокрема в оцінюванні й інтерпретації історичного шляху українського народу. Хто ми? Що ми? Які наші моральні орієнтири? Хто наші герої і як ми маємо їх вшановувати?

Тривалий час, проведений у радянській окупації, не минув без сліду – чималий фрагмент світоглядного характеру звичайного українця отримав свою тоталітарну обробку, хоч це залежало від регіону, часу перебування в СРСР і особистого сприйняття цього окремим індивідом.

Радянський експеримент про створення ідеологічної персоналії з інтернаціональним духом і розмитою тоталітарною ментальністю "Homo Soveticus" активно індоктринувався в розуміння героїв, їхнього культу, став частиною культурної програми. Він ставав своєрідним цементом, що мав поєднати народи Східної Європи й Азії в єдиний простір ідентичності та ментальності, якщо не відразу, то

через деякий час, виховавши нові покоління людей у цьому середовищі, які будуть відчувати, реагувати й означувати навколишній світ за відповідними патернами ухвалення рішень, створивши цю радянську людину семіотично.

Тоталітарна машина формувала культ праці через образ О. Стаханова. Паралельно вибудовувався культ «Великої вітчизняної війни» та «Перемоги» 1945 р., де образ спільного ідеологічного ворога слугував об'єднувальним чинником і джерелом колективної бойової слави, які будуть вшановуватись завжди. Схожі процеси відбувались в епоху холодної війни, тільки вже проти «капіталістів» у різних точках земної кулі, зокрема в Афганістані. Ідеологічна машина СРСР возвеличувала ці дії, хоч насправді радянська влада усувала власних можливих противників і здобувала нові плацдарми для встановлення власного панування.

Радянська людина позбувалась будь-якої провини за свої дії, оскільки завжди були пояснення, чому вона так чинила. Будь-які самостійницькі дії, справді національні герої або «фільтрувались» і подавались загалу відповідно до ідеологічних норм, або їх згадування та роль заборонялись та стирались із публічного дискурсу. Особливо жорстким у радянський час було ставлення до героїв Перших та Других визвольних змагань українського народу, яких записали в «контру», «бандитів», «буржуазних націоналістів», «ворогів робітничого народу» та «колаборантів, які працювали з ворогом». Пропаганда СРСР та сучасної Росії послідовно ігнорує те, що ці люди ніколи не були її громадянами та не присягали їй, не були діячами її, але вони настільки демонізували ці образи, що, урешті, в епоху постправди це стало малозначущим у потоці інформаційного натиску та шуму. У публічній свідомості це все розмивається, набуває міфічного статусу в носіях радянської, пострадянської та сучасної російської людини.

Протягом довгого часу українська влада загалом фокусувалась на економіко-політичній ситуації, залишивши питання культурної демаркації розвиватись самовільно, не сприяючи утвердженню цілісного плану розвитку світогляду українця. Постколоніальне осмислення своєї історії та відповідні процеси відбувались на нашій території нерівномірно. В областях, які побували під час радянської окупації менше часу та не постраждали від Голодомору 1932–1933 рр., це відбувалось куди швидше, було чітке несприйняття радянського тоталітарного спадку й відокремлення від спільного радянсько-російського культурного поля, що включало питання культу героїв, їхніх образів і цінностей, які вони несуть. Включно до подій Революції гідності східні та південні області України були бастіонами російського культурного простору, в який активно вливала кошти та пропаганду влада РФ. Соціальні мережі, телебачення, розважальні програми, святкування «культових» днів, як-от 9 травня, містило свою символіку та власний культурний код, яким неначе «зшивали» український, російський та інші пострадянські народи.

Проблематика героїв і героїчного в незалежній Україні є значно вагомішою, ніж це визнавалось у публічному та науковому дискурсі перших десятиліть незалежності. Герої виступають не лише постатями минулого, а ціннісними орієнтирами та маркерами суспільного й політичного самовизначення нації.

Розвиваючи теоретику колективної пам'яті (уводить М. Хальбвакс), єгиптолог німецького походження Я. Ассман синтезує поняття культурної пам'яті, де вона постає механізмом взаємодії з культурними смислами, що включає в себе процеси актуалізації, збереження та трансляції, які зачіпають комплекс уявлень особистісного та суспільного характеру, маючи довготривалий ефект і тяглість у часі (J. Assmann, 2011; Halbwachs, 1992).

Культурна пам'ять не обмежується завданням єдності минулого, осмислення сучасності та проєкції майбутнього. Без неї можливість структурного збереження людьми ідентичності була неможливою. Механізми та принципи культурної пам'яті слугують для суспільства своєрідним фундаментом розуміння свого історичного існування, його безперервності, усвідомлення буття та його тяглості, підтримують символізм і основні елементи колективного досвіду. Культурна пам'ять та її генеза базуються на принципі культурної об'єктивації, що семіотично забезпечує визначення і трансляцію смислів за межею свідомості індивіда.

Культурна пам'ять українців містить чимало травматичних подій, як це було у XX ст., як-от переживання катаклізмів світових війн, Голодомору, депортацій, Чорнобильської катастрофи, а також сучасні, пов'язані з Революцією

гідності, окупацією Криму, часом АТО / ООС, повномасштабною війною із 2022 р., що зачіпає кожного сучасного українця, транслюючи травматичний досвід, горе та, безумовно, показуючи героїчні моменти стійкості попри все.

У радянську добу поняття та культ героїв визначалися суто зверху, де «правильні» отримували своє висвітлення, а «неправильні» отримували забуття. Прикладом стало нагородження ветеранів Червоної Армії, де обрані висвітлювались, зниклі безвісти залишались зниклими для історії, оскільки ніхто не переймався збором історій, та й правда, відмінна від офіційної історії та партійного дискурсу, не шанувалась. Окремою страшною історією є доля так званих «сталінських самоварів», солдатів, які пережили війну, але втратили руки, ноги й не були працездатними, жебракували, яких за кілька років, щоб вони «не спотворювали імідж», прибрали з вулиць міст і селищ, вивозили в заслання, де вони вмирали від хвороб і важкого життя, а їхні долі та відомості про них отримували позначки «зниклий безвісти».

Тому культ радянської доби шанує лише визначених героїв, за визначеною історією, замовчує життєві обставини, створює власний міф, відірваний від реальності. Радянська епоха намагалась нав'язати українцям вибраних героїв, які б мали визначати її минуле, корені, затираючи та роблячи редакцію ментальності, ідентичності та культурної пам'яті українського народу у власному експерименті виведення радянської людини.

Довший час після відновлення власної незалежності українська державна політика була цілком інертною в рамках культурної та колективної пам'яті українського народу, відчувалась аксіологічна невизначеність подальшого шляху та розуміння власної історії.

Власне рефлексію ситуації з невизначеністю перших років освітлювали окремі діячі, як-от М. Рябчук, В. Огієнко, які діяли в контексті постколоніальних студій. Цей напрям наукової діяльності постав завдяки Е. Саїду, Г. Співаку, Г. Бгабги, знайшов свій відгук в українському середовищі, яке здобуло свою незалежність, але перебувало у складному становищі осмислення свого попереднього досвіду, визначення свого подальшого конструктивного шляху. Деконструкція імперського наративу, колоніального й маргіналізованого образу, критичний підхід є основою дискурсу постколоніальних студій (Said, 1978). М. Рябчук критикує у праці «Креолізація малоросійства: ідеологічний аспект» діячів-радників тодішнього президента Л. Кучми, які були ідеологами «кучмізму», що ніс євразійські конотації, деструктивні для єдиної української держави (Рябчук, 2000). В. Огієнко у своєму доробку «Культурна травма в сучасній зарубіжній історіографії: концепт та метод» звертається до українського досвіду пережитих подій XX ст., систематизує вже наявні дослідження, формує рекомендацію, що важливо розмежовувати «відтворення» і «представлення» травми в публічному дискурсі, тому його опрацювання цієї теми є важливою точкою для систематизації травматичних подій XXI ст., які зараз активно переживають українці (Огієнко, 2011).

У перші роки незалежності суспільний запит був здебільшого про економічні питання, інституційні питання політичного характеру довірялись «професіоналами», хоча варто зазначити, що існував такий протестний рух, як шахтарський. У широкому інформаційному та культурному питанні існував окремо ще й вимір мови, бо для багатьох російськомовних (як мінімум у побуті) сформовані радянські герої і персональні історії (дід чи баба), які були пов'язані зі службою в радянській армії в епоху Другої світової, були ближчими за українськомовних героїв Перших чи Других визвольних змагань у той час.

Попри умови радянської окупації, окремі спроби рефлексії щодо власного героїчного минулого все ж відбувались. Прикладом такої організованої діяльності є ОУМ «Спадщина», заснована в 1988 р. серед студентів історичного факультету, що досліджували український націоналізм XX ст. та інше героїчне минуле, ставали учасниками оборони антирадянських мітингів, організовували українську культурну діяльність, самвидав, відновленням могил, а своєю перспективною метою вони бачили відновлення незалежності України. Одним із її провідних членів був А. Парубій, Герой України посмертно, комендант Самооборони Майдану та політик, чий внесок у відстоювання та розбудову нашої Незалежності із 2013–2014 рр. важко оцінити.

Після відновлення незалежності України громадські організації, як-от «Меморіал»,

«Всеукраїнське братство ОУН-УПА», «Спілка Української Молоді» та «Пласт», почали привертати увагу громадськості до заборонених, замовчуваних у публічному дискурсі тем (Кізима, 2026). Вони почали нагадувати про життя та долю політичних в'язнів, жертв Голодомору, учасників визвольних змагань. Через патріотичну та публічну просвітницьку діяльність у громадах ці організації змогли поширювати особисті історії звичайних людей, які пережили радянську окупацію. Окремо варто згадати фанатів футбольних клубів, як-от львівських «Карпат», в яких культивувався образ героїчних особистостей минулого.

Першим суттєвим кроком до розуміння та переосмислення власного минулого, героїчного стає заснування у 2006 р. Українського інституту національної пам'яті, як установи, що систематично на державному рівні опікується сферою національної пам'яті, акцентує на подіях і особах ХХ ст., що боролись за Україну, а також вшановує пам'ять жертв репресій, голодоморів (Український інститут національної пам'яті, 2026). За часів епохи В. Януковича діяльність Інституту фактично заморожують, але із 2014 р. ця інституція отримує новий імпульс дослідження українського минулого та сьогодення.

Від 1998 р. в Україні присуджується державна нагорода «Герой України», яка із 2000 р. набула офіційного затвердження у форматі «Золота Зірка» або ордена Держави. Згідно зі статутом, звання Героя України присвоюється громадянам України за здійснення геройського вчинку або визначних трудових досягнень (Закон України, 2000). Поняття героя як захисника, людини, готової до самопожертви в рамках важких життєвих ситуацій заради інших, на подвиг, який будуть пам'ятати й оспівувати, є фундаментальним для європейської цивілізації, корені якого є в Античності та її міфах. Хоч розуміння «героя» протягом епох отримувало різні контексти й оцінки, але все ж загальні принципи залишались незмінними. У сучасному розумінні, записаному у правовому полі України, це людина, яка здійснювала оборону країни, захищала населення та інтереси держави, а також за вчинення геройського вчинку, пов'язаного з відстоюванням конституційних засад демократії, прав і свобод людини.

Водночас присудження звання в перші роки його запровадження не завжди відповідало задекларованим критеріям, що в умовах повномасштабної війни актуалізувало дискусію щодо перегляду окремих нагороджень. В умовах повномасштабної російсько-української війни частина орденоносців втратила свій статус через зраду українських інтересів, відкриту агентурну роботу на користь ворога, що, звісно, кидає тінь на вже нагороджених і відкриває дискурс щодо перегляду цих нагород. Державна нагорода «Герой України» присуджується також посмертно. Найвідомішими стали такі персоналії, як Г. Гонгадзе (убитий і обезголовлений за викривальну журналістську діяльність), В. Чорновіл, В. Стус, ціла низка учасників Революції гідності – Небесної сотні, яка загинула від рук силовиків режиму В. Януковича.

Від подій Революції гідності поняття героїв, їхньої актуальності для суспільства змінюється. Героями стають не якісь ефемерні фігури далекого минулого, чий образ став уже міфічним і про яких згадується раз на рік. Звичайні студенти, люди серед українців почали формувати новітній образ героя, близький і зрозумілий. Революція гідності змогла об'єднати українців із різних куточків країни, походження та соціального статусу в одну парадигму світосприйняття та дії, повторивши демократичні та волелюбні традиції минулого. Учасники Революції гідності відстоювали європейський вибір, власне майбутнє, демократичні цінності, важливість персонального голосу та несприйняття корупційної, антиукраїнської влади, яка акумулювала значну кількість національних багатств і вела країну до маріонеткового статусу, з поглинанням Росією. Перші загиблі в Революції – у січні, під час подій «Вогнехреща», зокрема уродженці Львівської області: Ю. Вербицький (викрадений із лікарні та закатований, залишений помирати в лісі), Р. Сеник (помер у лікарні внаслідок поранення від кулі, призначеної для зупинки автомобілів). Під час Революції гідності загинуло 20 уродженців Львівщини, а загалом ця кількість сягнула до 107 загиблих учасників.

Вшанування пам'яті Небесної сотні відбулось відразу після цих подій, починаючи з вірша Т. Домашенко «Небесна сотня воїнів Майдану». Почалось перейменування численних вулиць,

площ у населених пунктах на честь загиблих, упроваджено на державному рівні День Героїв Небесної Сотні 20 лютого, присуджено численні звання Героя України, упроваджено орден Героїв Небесної Сотні. На місцях загибелі учасників Революції почали формуватися імпровізовані меморіали із квітів, свічок, портретів, плакатів, які згодом були замінені на відповідні меморіальні таблиці, а в Україні з'явились численні мистецькі об'єкти, як-от мурали, а також поступово відкриватись тематичні установи, як-от Меморіальний музей Гідності в м. Львові. Варто згадати, що в час Революції гідності особливої всеукраїнської популярності набуло давнє гасло-вітання: «Слава Україні – Героям Слава!», яке стало частиною сучасної української ідентичності та культури, а також у меморіальних заходах набула великого значення пісня «Пливе кача по Тисині», ставши реквієм по загиблим, як у часи Революції, так і в час АТО/ООС, повномасштабної російсько-української війни, вшановуючи борців за вільну Україну (Кізима, 2026).

Особливий символізм має львівський меморіал Небесної Сотні, зведений та відкритий у 2019 р. Зведений зусиллями місцевої архітектурної команди (Лесюк, Яструбчак, Пундак), він зараз посідає особливе місце в ландшафтному й архітектурному просторі міста. Концептуально це є поєднання сучасної урбаністичної думки та символічне увіковічнення подвигу Героїв Небесної сотні. Основний матеріал меморіалу – кортенова сталь, яка з кожним роком буде набувати посиленого відтінку бурого кольору, який стає яскравішим під час опадів. Сама пам'ятка нагадує палаючу барикаду й уособлює боротьбу звичайних українців (Пресслужба Львівської міської ради, 2026). Від часу свого заснування меморіал Небесної Сотні став популярним місцем для львів'ян і гостей міста, а також щорічно проводяться численні заходи, де вшановують загиблих, проводять екскурсії, а також проводять суспільні акції, як-от «Ангели пам'яті», де паперові ангели символізують пам'ять про всіх загиблих за гідність і свободу українців.

Більш мілітарного відтінку сучасне сприйняття героя набуло в час АТО/ООС та повномасштабної війни. Герой набув чітких конотацій захисника звичайних людей і борця за Україну, вільну від російського імперського проєкту. Українські діти регулярно пишуть листи подяки військовим, сприймають їх як героїчне втілення захисника Батьківщини. Усупереч прогнозам низки аналітиків щодо швидкої капітуляції, українські збройні сили, мобілізовані громадяни чинять ефективний збройний опір противнику, що володіє суттєво більшими матеріально-технічними ресурсами.

Але попри героїчну боротьбу, довша тривалість бойових дій несе виснаження та бойові втрати. У Львові поховання військовослужбовців відбуваються в декілька етапів, включно із церковним відспівуванням у гарнізонному храмі Святих Петра і Павла, міським прощанням біля ратуші та похованням на Личаківському військовому цвинтарі та Пагорбі Слави. Ці місця стали нагадуванням про велику ціну, яку платить український народ, що відстоює власну незалежність. Зараз відбуваються проєктні роботи з розбудови цих кладовищ в упорядковані меморіальні комплекси, включно з колумбаріями (Пресслужба Львівської міської ради, 2026). Личаківський військовий цвинтар є особливим місцем, бо тут поховані воїни із часів Першої світової війни, бійці ОУН-УПА та сучасної епохи, чинячи лінію героїчної традиції боротьби за власний край і свободу.

Натепер з ініціативи Офісу Президента України ведеться розробка Пантеону видатних українців, до якої залучені різноманітні урядові та неурядові структури, метою якого є перепоховання визначних українців, що поховані за кордоном. Їх об'єднують епохи, професії, світогляди, але їхнє життя пов'язане з Україною, тому повернення пам'яті є одним зі стратегічних завдань української влади та народу. Зведення Пантеону та його місце попередньо визначається в Києві. Окремо зараз ведуться програми для поховання на Національному військовому меморіальному кладовищі для загиблих у рамках російсько-української війни.

Отримані результати дослідження загалом підтверджують гіпотезу про те, що феномен героя та практики збереження пам'яті є динамічними соціокультурними конструктами, зміст яких визначається історичним контекстом і суспільними потребами. Це узгоджується з теоретичними положеннями М. Хальбвакса щодо соціальної природи пам'яті та концепцією «місць пам'яті» П. Нора, що є основою сучасних "memory studies" (Halbwachs, 1992; Nora,

1996–1998). Український матеріал у даному напрямі дозволяє верифікувати й розширити концепції, оскільки формування меморіальних практик відбувається не в постконфліктному, мирному середовищі, а в активний воєнний період, що є рідкісним об'єктом дослідження у світовій науці.

Порівняно з попередніми дослідженнями теми, зокрема працями В. Масненка, А. Кирідон, О. Михайлової, О. Литвиненко та В. Потапенко, дана стаття розширює наявний горизонт аналізу в кількох напрямах. Вона поєднує теоретико-філософський вимір поняття «герой» з емпіричними прикладами комеморативних практик, як-от меморіал Небесної Сотні у Львові, Національне військове меморіальне кладовище (Киридон, 2017; Масненко, 2002; Михайлова та ін., 2023). На відміну від досліджень, які зробили огляд окремих хронологічних зрізів, запропонований аналіз охоплює період від 1991 р. до сьогодення, простежує еволюцію державної меморіальної практики та громадських ініціатив. Стаття інтегрує постколоніальний дискурс через праці М. Рябчука, В. Огієнка та Б. Ткачук, що дозволяє осмислити деформацію процесів культурної пам'яті не як ізольований феномен, а як частину більшого колоніального проєкту (Рябчук, 2000; Огієнко, 2011; Ткачук, 2019; Ткачук 2024). Дослідження Б. Ткачук щодо репрезентації культурної пам'яті у процесі збереження ідентичності та вивчення української культурної пам'яті через призму постколоніальної теорії є суголосним з висновками даної роботи й свідчить про актуальність даного підходу (Ткачук, 2019; Ткачук 2024).

У теоретичному вимірі дослідження демонструє продуктивність міждисциплінарного підходу, "memory studies", постколоніальних студій і "heroism studies" для вивчення українського контексту. Е практичному просторі матеріали та висновки статті можуть стати аналітичним базисом для створення рекомендацій у сфері державної меморіальної політики, стандартизації увічнення пам'яті загиблих героїв, розбудови меморіальної інфраструктури та протидії інформаційним маніпуляціям в умовах постправди.

Подальша перспектива вивчення теми є широкою. Актуальними напрямами дослідження є порівняльний аналіз українського досвіду всередині держави, між областями, а також міжнародні практики та досвід таких держав, як США, Ізраїль, балканські країни колишньої Югославії. Окремим виміром є огляд цифрової комеморації, віртуальних практик як новітнього феномену, а також аналіз трансформації образу героя в масовій культурі, системі освіти та медіапросторі.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що поставленої мети досягнуто, а саме: здійснено комплексний міждисциплінарний аналіз феномену героя та практик вшанування і збереження пам'яті захисників України в їхній еволюції від 1991 р. до сьогодення. Поняття «герой» є динамічною соціокультурною конструкцією, зміст якої переосмислюється кожним суспільством відповідно до власного історичного досвіду, системи цінностей і контексту. Від античної моделі, через філософські концепції XIX–XX ст. до сучасних підходів Ф. Зімбардо та "heroism studies" героїзм визначається як явище на перетині персонального досвіду, колективного резонансу й проєкції.

Радянська доба активно вдавалась до деформації культурної пам'яті українського народу, нав'язуванням ідеологічно фільтрованих, правильних героїв, створенням власного культу, заборонами справжніх учасників визвольних змагань, вилученням із публічного простору. Ця спадщина довгий час визначала нерівномірність постколоніального осмислення героїв і героїчного на різних теренах України аж до Революції гідності, оскільки перші роки незалежності характеризувались інертністю державної меморіальної політики, збереженням пам'яті завдяки зусиллям громадянського суспільства.

Революція гідності 2013–2014 рр. є переломним моментом, коли героями стали звичайні українці, а героїчний образ набув близького та зрозумілого характеру. Розвинулась розгалужена система комеморативних практик, що включала перейменування вулиць, створення відповідних меморіалів і установ, відзначання окремих пам'ятних днів на місцевому та державному рівні. Повномасштабне російське вторгнення у 2022 р. надало цьому екзистенційного виміру, пришвидшивши розбудову меморіальної інфраструктури на державному рівні.

Збереження меморіальної пам'яті про героїв є не лише моральним обов'язком, а й стратегічним державотворчим завданням із прямим практичним застосуванням: у формуванні державної меморіальної політики, гідної розбудови військових меморіальних кладовищ, системі патріотичного виховання. Остаточна загибель людини настає не з біологічною смертю, а з її інформаційним зникненням із простору колективної пам'яті, саме тому формування цілісної та обґрунтованої меморіальної політики є одним із ключових викликів для України сьогодення і майбутнього.

Водночас низка питань є поза межами даного дослідження і потребує подальшого вивчення, як-от: регіональна специфіка меморіальних практик у різних областях України; порівняльний аналіз із досвідом постконфліктних держав, як-от США, Ізраїль, балканські країни колишньої Югославії; трансформація образу героя в цифровому середовищі та масовій культурі; а також довгострокові наслідки формування меморіальної культури в умовах збройного конфлікту, що триває, для ідентичності прийдешніх поколінь.

Список використаних джерел:

Василик Т. (2022). Віртуальний меморіал пам'яті полеглих шевченківців «Герої не вмирають…»: історія створення, концепція та інформаційне наповнення. *Архіви України*, 4, 217–232. https://doi.org/10.47315/archives2022.333.217

Закон України «Про державні нагороди України» № 1549–III від 16 березня 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1549-14#Text (дата звернення: 10.05.2026).

Киридон А. (2017). Студії пам'яті у сучасній гуманітаристиці: історія становлення. *Український історичний журнал*, 4, 150–161. https://doi.org/10.15407/uhj2017.04.150

Кізима М. (2026). Герої України: вшанування та збереження пам'яті. Тези звітної наукової конференції філософського факультету. Вип. 23. / відп. за вип. А. Романюк, О. Сарабун. Львів. С. 223–224.

Масненко В. В. (2002). Історична пам'ять як основа формування національної свідомості. *Український історичний журнал*, 5, 49–62. URL: https://history.org.ua/JournALL/journal/2002/5/4.pdf

Пресслужба Львівської міської ради. Меморіал Героїв Небесної Сотні став переможцем Першої національної премії з ландшафтної архітектури. URL: https://city-adm.lviv.ua/news/architecture-and-historic-heritage/memorial-heroiv-nebesnoi-sotni-stav-peremozhtsem-pershoi-natsionalnoi-premii-z-landshaftnoi-arkhitektury/ (дата звернення: 10.05.2026).

Михайлова О., Литвиненко О., Потапенко В. (2023). Увічнення героїзму українських захисників: актуальні підходи політики пам'яті. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*. *Серія: Політичні науки,* 71–76. https://doi.org/10.31558/2617-0248.2023.8.11

Огієнко В. І. (2011). Культурна травма у сучасній зарубіжній історіографії: концепт та метод. *Національна та історична пам'ять*, 1, 148–160. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ntip_2011_1_12

Рябчук М. (2000). Від Малоросії до України: парадокси запізнілого націєтворення. Київ : Критика, 303 с.

Ткачук Б. (2019). Репрезентація культурної пам'яті у процесі збереження ідентичності. *Вісник Львівського університету*. *Серія: Філософсько-політологічні студії,* 24, 120–126. https://doi.org/10.30970/2307-1664.2019.24.16

Ткачук Б. (2024). Дослідження української культурної пам'яті крізь призму постколоніальної теорії. *Культурологічний альманах*, 2, 385–391. https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.48

Український інститут національної пам'яті. Про інститут. URL: https://uinp.gov.ua/pro-instytut/pravovi-zasady-diyalnosti (дата звернення: 10.05.2026).

Пресслужба Львівської міської ради. Цьогоріч у Львові розпочнуть вибудовувати Меморіал Героїв України на вул. Мечникова. URL: https://city-adm.lviv.ua/news/architecture-and-historic-heritage/tsohorich-u-lvovi-rozpochnut-vybudovuvaty-memorial-heroiv-ukrainy-na-vul-mechnykova/ (дата звернення: 10.05.2026).

Шершова Т., Чайка В. (2024). Культурна пам'ять і культура пам'яті. Гуманітарні студії. URL: https://humstudios.com.ua/web/uploads/pdf/48985-354969-1-PB.pdf (дата звернення: 10.05.2026).

References:

Vasylyk, T. (2022). Virtualnyi memorial pamiati polehlykh “shevchenkivtsiv” “Heroi ne vmyraiut...” [Virtual memorial to the fallen members of the “Shevchenkivtsi” community “Heroes do not die...”]: istoriia stvorennia, kontseptsiia ta informatsiine napovnennia. *Arkhivy Ukrainy,* 4, 217–232. https://doi.org/10.47315/archives2022.333.217 [in Ukrainian].

Zakon Ukrainy “Pro derzhavni nahorody Ukrainy” [Law of Ukraine “On State Awards of Ukraine”], № 1549–III, 16 March 2000. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1549-14#Text [in Ukrainian].

Kyrydon, A. M. (2017). Studii pamiati u suchasnii humanitarystytsi: istoriia stanovlennia [Memory studies in contemporary humanities: history of formation]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal,* 4, 150–161. https://doi.org/10.15407/uhj2017.04.150 [in Ukrainian].

Kizyma, M. (2026). Heroi Ukrainy: vshanuvannia ta zberezhennia pamiati [Heroes of Ukraine: commemoration and preservation of memory]. In A. Romaniuk, & O. Sarabun (Eds.), Tezy zvitnoi naukovoi konferentsii filosofskoho fakultetu [Proceedings of the reporting scientific conference of the Faculty of Philosophy] (Vol. 23, pp. 223–224). Lviv. [in Ukrainian].

Masnenko, V. V. (2002). Istorychna pamiat yak osnova formuvannia natsionalnoi svidomosti [Historical memory as the basis for the formation of national consciousness]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal,* 5, 49–62. Retrieved from: https://history.org.ua/JournALL/journal/2002/5/4.pdf [in Ukrainian].

Presluzhba Lvivskoi miskoi rady [Press Service of Lviv City Council]. Memorial Heroiv Nebesnoi Sotni stav peremozhtsem Pershoi Natsionalnoi premii z landshaftnoi arkhitektury [The Heavenly Hundred Heroes Memorial won the First National Landscape Architecture Award]. Retrieved from: https://city-adm.lviv.ua/news/architecture-and-historic-heritage/memorial-heroiv-nebesnoi-sotni-stav-peremozhtsem-pershoi-natsionalnoi-premii-z-landshaftnoi-arkhitektury/ [in Ukrainian].

Mykhailova, O., Lytvynenko, O., & Potapenko, V. (2023). Uvichnennia heroizmu ukrainskykh zakhysnykiv: aktualni pidkhody polityky pamiati [Commemorating the heroism of Ukrainian defenders: current approaches to memory policy]. *Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stusa. Ser.: Politychni nauky,* 71–76. https://doi.org/10.31558/2617-0248.2023.8.11 [in Ukrainian].

Ohiienko, V. I. (2011). Kulturna travma u suchasnii zarubizhnii istoriohrafii: kontsept ta metod [Cultural trauma in contemporary foreign historiography: concept and method]. *Natsionalna ta istorychna pamiat*, 1, 148–160. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ntip_2011_1_12 [in Ukrainian].

Riabchuk, M. (2000). Vid Malorosii do Ukrainy: paradoksy zapiznyloho natsiietvorennia [From Little Russia to Ukraine: paradoxes of belated nation-building]. Krytyka. [in Ukrainian].

Tkachuk, B. (2019). Reprezentatsiia kulturnoi pamiati v protsesi zberezhennia identychnosti [Representation of cultural memory in the process of identity preservation]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia filosofsko-politolohichni studii,* 24, 120–126. https://doi.org/10.30970/2307-1664.2019.24.16 [in Ukrainian].

Tkachuk, B. (2024). Doslidzhennia ukrainskoi kulturnoi pamiati kriz pryzmu postkolonialnoi teorii [A study of Ukrainian cultural memory through the lens of postcolonial theory]. *Kulturolohichnyi almanakh*, 2, 385–391. [in Ukrainian]. https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.48

Ukrainskyi instytut natsionalnoi pamiati [Ukrainian Institute of National Remembrance]. Pro instytut [About the institute]. Retrieved from https://uinp.gov.ua/pro-instytut/pravovi-zasady-diyalnosti [in Ukrainian].

Presluzhba Lvivskoi miskoi rady [Press Service of Lviv City Council]. Tsohorich u Lvovi rozpochnut vybudovuvaty Memorial Heroiv Ukrainy na vul. Mechnykova [This year, Lviv will begin building the Memorial to the Heroes of Ukraine on Mechnykov Street]. Retrieved from: https://city-adm.lviv.ua/news/architecture-and-historic-heritage/tsohorich-u-lvovi-rozpochnut-vybudovuvaty-memorial-heroiv-ukrainy-na-vul-mechnykova/ [in Ukrainian].

Shershova, T., & Chaika, V. (2024). Kulturna pamiat i kultura pamiati [Cultural memory and the culture of memory]. *Humanitarni studii.* Retrieved from: https://humstudios.com.ua/web/uploads/pdf/48985-354969-1-PB.pdf [in Ukrainian].

Assmann, A. (2011). Cultural Memory and Western Civilization: Functions, Media, Archives. Cambridge : Cambridge University Press. 422 p.

Assmann, J. (2011). Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance, and Political Imagination. Cambridge : Cambridge University Press. 332 p.

Campbell, J. (1949). The Hero with a Thousand Faces. New York : Pantheon Books. 418 p.

Carlyle, T. (1841). On Heroes, Hero-Worship and the Heroic in History. London : James Fraser. 362 p.

Franco, Z. E., Blau, K., Zimbardo, P. G. (2011). Heroism: A Conceptual Analysis and Differentiation between Heroic Action and Altruism. *Review of General Psychology,* 15 (2), 99–113.

Halbwachs, M. (1992). On Collective Memory / ed. and transl. by L.A. Coser. Chicago : University of Chicago Press. 244 p.

Nora, P. (ed) Realms of Memory: Rethinking the French Past / transl. by A. Goldhammer. New York : Columbia University Press, 1996–1998. 3 vols.

Said, E. (1978). Orientalism. New York : Pantheon Books. 395 p.

Дата першого надходження статті до видання: 08.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.07.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.10.2026